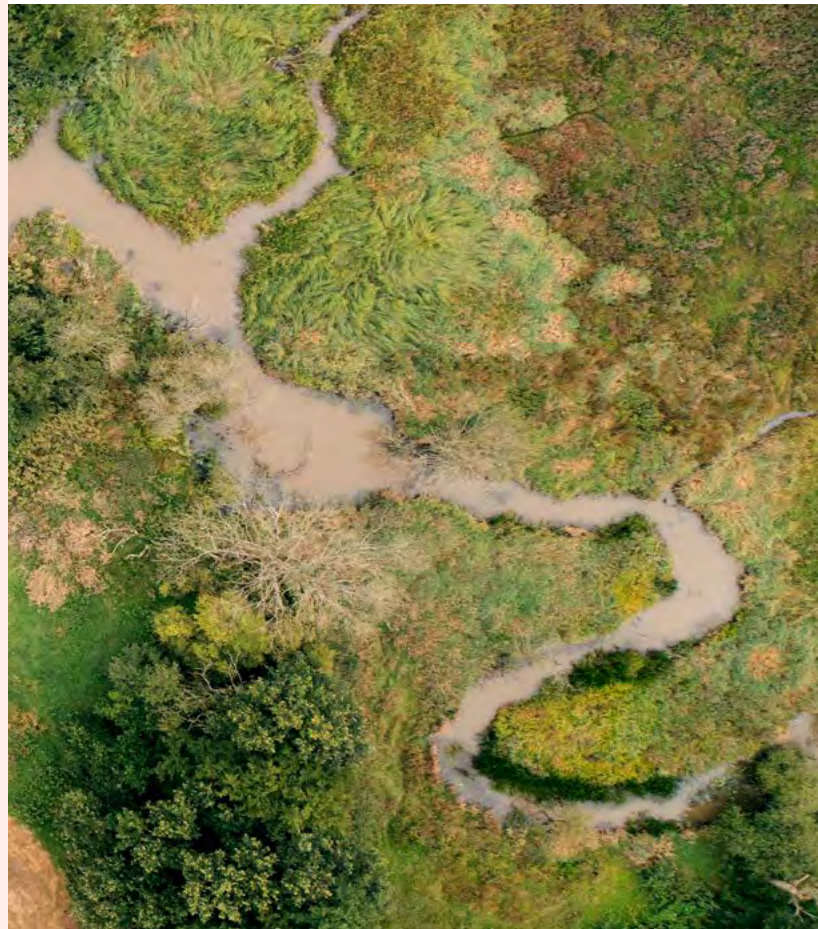

Meanderen om De Groene As

*Van het peerd van ome
Loeks naar Mannes en
weer terug*

Fietsvriendelijke provincies

Fietsen is populair in de provincies Groningen en Drenthe. Dat is mede te danken aan de goede fietsinfrastructuur die we al hebben. Fietsen is veel meer dan van A naar B komen. Het is een manier om te bewegen, om je omgeving te ontdekken en om milieubewust en duurzaam bezig te zijn.

Groningen en Drenthe zijn fietsvriendelijke provincies en willen dit blijven. Voor de provincies staat fietsen op één. Het gaat erom dat iedereen de mogelijkheid heeft om op een comfortabele, duurzame en gezonde manier te komen waar hij wil. Dit bereiken we door te investeren in goede voorzieningen om je fiets te stallen op overstap-punten, en door betere fietspaden zoals doorfietsroutes naar de stad, maar ook naar belangrijke regionale ker-nen. Dus lekker doorfietsen? Neem de doorfietsroute. De slimme verbinding tussen dorp en stad.

De Groene As

In 2016 hebben de provincies Drenthe en Groningen het initiatief genomen voor de realisatie van de doorfietsrou-te tussen Assen en Groningen; 'De Groene As'. De realisa-tie geschiedt in samenwerking met de gemeenten Assen, Groningen en Tynaarlo. Inmiddels is ruim 55% van de route gereed. Naar verwachting kan de route vanaf eind 2025 volledig in gebruik worden genomen. *De Groene As* is een comfortabele en snelle fietsroute tussen Assen en Groningen voor forensen en recreatieve fietsers. Deze route is bovendien een mooi, gezond en duurzaam alter-natief voor het gebruik van de auto. *De Groene As* volgt het Noord-Willemskanaal, loopt langs het Nationaal Park Drentsche Aa en afwisselend landschap met cultuurhis-torische elementen.

Beleefroutes

Rondom *De Groene As* meanderen twee beleefroutes. Deze starten bij treinstation Assen en station Groningen. De routes kruisen elkaar bij De Punt. De beleefroutes lo-pen deels over *De Groene As*, maar soms is het nodig om even van de route af te wijken om van het prachtige landschap te genieten of langs een bijzondere plek te fietsen. De verhalen van deze bijzondere plekken zijn in acht mini documentaires te bekijken en te beluisteren. De bewoners van het landgoed 'Bosch en Vaart' en de voormalige tuinbouwkolonie Filadelfia vertellen op zeer enthousiaste wijze over de historie en hun passie voor het landgoed. Al ruim 360 miljoen jaar legt de rivierprik haar eitjes in de Drentsche Aa, haar kroost zwemt naar de Waddenzee om vervolgens langs het Groninger Mu-seum door het Noord-Willemskanaal, weer terug naar de favoriete paaiplek in de Drentsche Aa te gaan. On-derzoekers Theo Spek en Diana Spiekhout vertellen het verhaal over de rijke historie van het landschap en de cultuurhistorische waarde en betekenis van bijvoorbeeld de Waterburcht in Eelde. Rondom het Paterswoldsemeer is de betekenis van de steenrijke familie Scholten tot op de dag van vandaag nog goed zichtbaar in de meerweg, 'De Paalkoepel', het sluisje en de 'Sociëteit'. Fietsers ma-ken zo kennis met verhalen over het eeuwenoude beek-dallandschap, de hoge ruggen, de polders, de meren en de landgoederen. De routes kunnen via Shary.nl op een smartphone of tablet worden gevolgd.

Fleur Gräper-van Koolwijk
Gedeputeerde provincie
Groningen

Nelleke Vedelaar
Gedeputeerde Provincie
Drenthe

De Shary app

Navigeren met Shary is makkelijk en duidelijk.

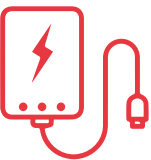
De beleefroutes, Meanderen om De Groene As, kunnen via Shary.nl of in de Shary app op een smartphone of tablet worden gevolgd, de app is gratis te downloaden via de app store.

Je kunt gemakkelijk gratis een account aanmaken en de route toevoegen aan je account.

Bevestig een telefoonhouder aan het stuur van je fiets en volg zo de route via de kaart. Aan de hand van Shary komen de verhalen van de filmportretten echt tot leven. Je ervaart, hoort en ziet de echte verhalen op de fiets.

Handig om te weten

- Shary.nl en de Shary app maken gebruik van mobiele data.
- Neem een powerbank of een lader mee om je telefoon op te kunnen laden tijdens de lunch.

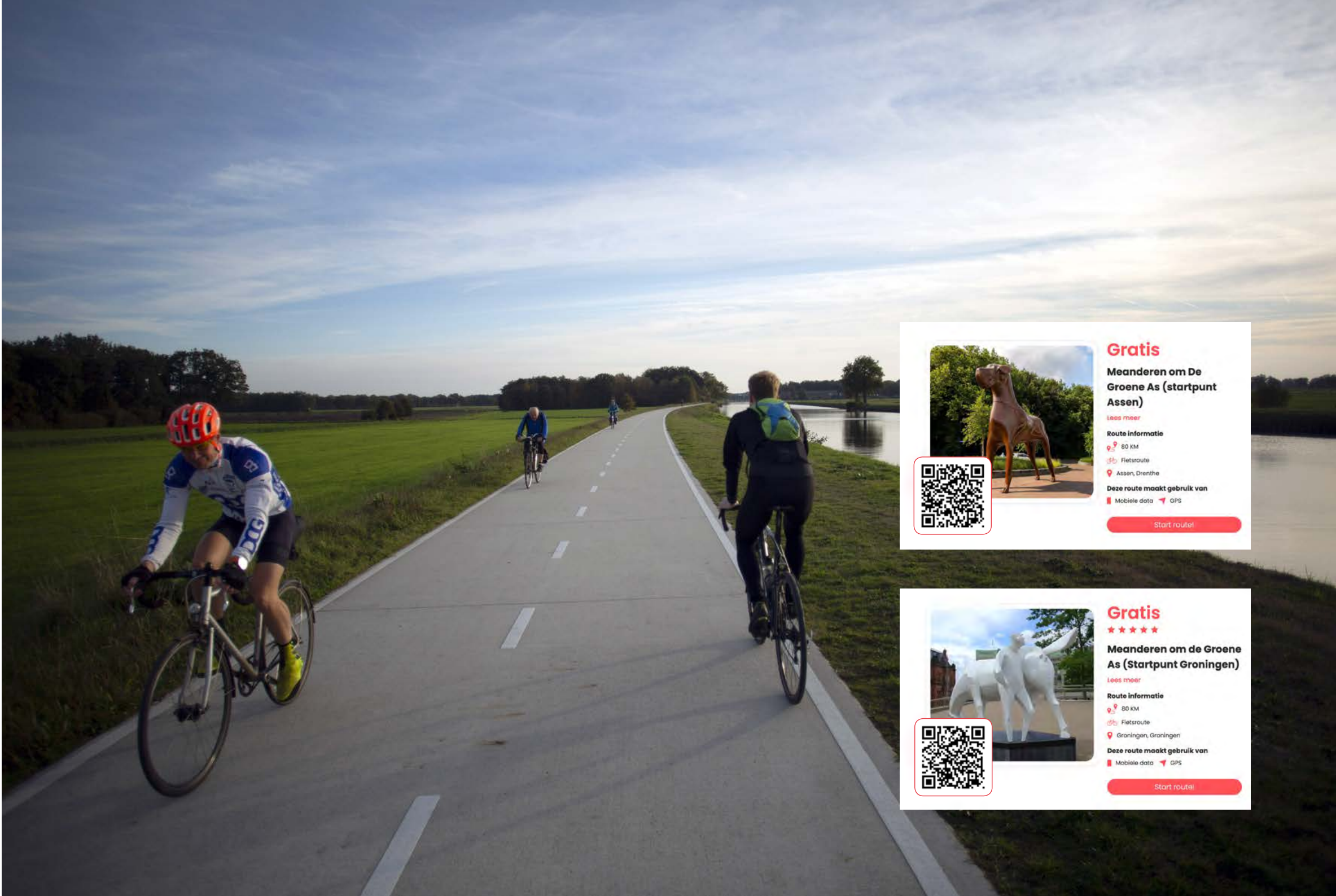
Neem powerbank mee

Eén oortje is veiliger

Gebruik een telefoonhouder

Gratis
Meanderen om De Groene As (startpunt Assen)

[Lees meer](#)

Route informatie

80 KM

Fietsroute

Assen, Drenthe

Deze route maakt gebruik van

Mobile data GPS

Start route!

Gratis
★★★★★
Meanderen om de Groene As (Startpunt Groningen)

[Lees meer](#)

Route informatie

80 KM

Fietsroute

Groningen, Groningen

Deze route maakt gebruik van

Mobile data GPS

Start route!

7 dec 2003 © AEROPHOTO EELDE

Niemand geloofde erin, behalve ikzelf. En dat is het belangrijkste.
Pieter Battjes

Inhoud

Drents museum	8
Archeologie	8
Picardthoeve	11
Meestersveen	11
Ubbena vliegveld	12
Bonifatiuskerk met fresco hond	16
Het meisje van Yde	17
Landgoed en villa Bosch en Vaart	19
Filadelfia	20
Zeegserloopje en de kunstenaars	25
Yde de brink	29
De kaart	30
De Groninger Punt	33
De rivierprik	34
Villa Vosbergen	36
Keukenhof aan de Aa	37
Huize Lemferdinge	38
Tolstoj verering	39
Waterburcht	41
Nijveensterkolksluis	42
Jaap Eden	46
Stadspark	47
Groningermuseum	49
Colofon & Tips	50

Drents Museum

Het Drents Museum is in 1854 echt piepklein begonnen, als het Provinciaal Museum van Oudheden. Het museum was letterlijk een kast in het gouvernementsgebouw (provinciehuis), dat deel uitmaakte van het voormalig klooster Maria in Campis.

Na verschillende uitbreidingen en verhuizingen heet het museum sinds 1996 het Drents Museum. In 2007 ontwierp architect Erick van Egeraat een ondergrondse museumvleugel. In 2011 heropende Koningin Beatrix het huidige, prachtige en riant Drents Museum. De hoofdingang is gevestigd in een voormalig koetshuis van het Drostenhuis, dat via een ondergrondse gang met de andere gebouwen verbonden is.

In dit ruime museum ziet u onder andere de oudste boot ter wereld: de kano van Pesse, gebouwd ergens tussen 8040 en 7510 voor Christus. Ook ligt hier het oudste wiel van Nederland, uit ongeveer 2750 v. Chr., gevonden in een veengebied bij Ubbena. En natuurlijk het verveende lijk van het meisje van Yde. Tijdens de fietstocht fiets je langs de plek waar op 12 mei 1897 twee veenarbeiders haar tot hun grote schrik uit het stijfveen trokken.

De collectie

Het museum heeft verder een vaste collectie van figuratieve kunst en noordelijk realisme. Jaarlijks worden er grote tentoonstellingen samengesteld, zoals ‘OP REIS MET VINCENT, Van Gogh in Drenthe’. Te zien van 11 september 2023 t/m 7 januari 2024.

Archeologie

De doorfietsroute doorkruist een bijzonder gebied waar de geschiedenis nog zicht- en tastbaar is. De vele bijzondere archeologische terreinen en monumenten tonen aan dat we hier te maken hebben met een vrij intact prehistorisch landschap. Een duidelijk voorbeeld daarvan is het hunebed D 15 bij Loon.

Hunebed D 15

D15 is misschien wel het meest geziene hunebed van Drenthe. Hij is namelijk ook zichtbaar vanuit de trein tussen Assen en Groningen. Wie het hunebed van dichterbij bekijkt zal ontdekken dat het hier gaat om een relatief groot exemplaar omsloten door een mooie kring van kransstenen. Alle hunebedden zijn gebouwd door de mensen van de Trechterbekercultuur, vernoemd naar hun kenmerkende trechtervormig aardewerk. Zij leefden hier zo ongeveer tussen 4350 tot 2800 voor de jaartelling. De hunebedden bouwden zij als monumenten om hun doden onder te begraven. Wie denkt dat het hunebed er nog steeds zo uit ziet als in deze oude tijden komt bedrogen uit. Ooit was hij, net als de andere hunebedden bedekt door een dekheuvel, ook staan alle stenen niet meer op hun originele plek.

← Slechts 300 meter ten noorden van hunebed D15 ligt een pingo ruïne, het Taarloose veentje.

Vandaag de dag zijn er nog 52 hunebedden in Drenthe en 2 in Groningen. Ooit waren er waarschijnlijk wel bijna dubbel zoveel hunebedden te vinden, maar helaas zijn er veel gesneuveld doordat de keien werden gebruikt bij de aanleg van dijken, kerken etc.

Maar weinig archeologisch erfgoed is zo zichtbaar als de hunebedden. Het grootste deel ligt verscholen en nog onontdekt in de bodem. Soms zijn vindplaatsen wel bekend, maar worden behouden op de plek waar ze het beste beschermd zijn, veilig in de bodem, behoud in-situ heet dat dan. Zo ligt slechts 300 meter ten noorden van hunebed D15 een pingo ruïne, het Taarloose veentje. Bekend is dat landschappelijk en aardkundig bijzondere plekken zoals pingo ruïnes ook voor de (pre)historische mens van betekenis waren. Onderzoek heeft dan ook uitgewezen dat hier een archeologische vindplaats aanwezig is. Vanwege de hier natte omstandigheden blijven archeologische resten hier uitzonderlijk goed bewaard.

Soms is archeologisch erfgoed nog zichtbaar als reliëf in het landschap. Een bekend voorbeeld zijn natuurlijk grafheuvels, maar dit geldt ook voor Celtic fields en middeleeuwse karrensporen. Veel zijn nog zichtbaar op satellietbeelden en/of hoogtekarten, sommigen zijn zelfs zichtbaar met het blote oog. Bij de Zeegser Duinen zijn nog karrensporen in het landschap te herkennen. In de middeleeuwen, maar waarschijnlijk nog wel eerder liep hier een route waar men met karren getrokken door paarden en ossen reisde. Door het intensieve gebruik van de routes door karren met verschillende spoorbreedtes, en het constant zoeken naar de best begaanbare plekken ontstonden breed waaiierende bundels karrensporen. Door heel Drenthe zijn dergelijke sporen te zien, dit geeft een bijzonder inzicht in de infrastructuur van onze voorvaders. Nog oudere archeologische sporen die met het (zeer) geoefende oog nog in het landschap zichtbaar zijn, zijn de zogenaamde Celtic fields. Dit zijn raatvormige omwalde akkercomplexen uit de IJzertijd (ca. 600 v. Chr. – 2e eeuw na Chr.). Ieder omwald akkertje was zo’n 30 bij 40 meter. Het gebruik van de afzonderlijke veldjes kon in

de loop der eeuwen veranderen van weide naar akker of zelfs huiserf. De aanwezigheid van Celtic fields vallen vaak samen met andere gelijktijdige of oudere archeologische fenomenen zoals nederzettingsterreinen of grafvelden. Langs de groene as zijn meerdere van deze Celtic fields herkend, onder andere bij het Zeegserloopje en het Tjasker Meestersveen, heb jij ze gezien?

.....

De oudst bekende versie van het verhaal van Ellert en Brammert is in 1660 opgeschreven door Johan Picardt en gaat als volgt:

‘Omtrent dese tijdt meent men dat geleefd hebben die twee vermaerde Moordenaars ghenaemt Ellert en Brammer, Vader en Soon die haer een tijdt langh onthouden hebben op dat groote ruyme Veldt tusschen Scharloo en Sweel, dat men seydt van desen Ellert ghenaemt te zijn Ellers-veldt, en Brammers-hoop van desen Brammer. Dese hebben Waghens en Karren gheplondert Passagiers en Landsaten vermoordt Brand-brieven uyt-geschreven en seer veel quaedt ghedaen: En sulcx des te veyliger vermits in die tijden de Justitie niet naer behooren gepleeght wierde waer in den Bisschop David van Burgunden versien soude. Van dese Moordenaers wert verhaelt dat sy een Dochter souden gerooft hebben alsoo dat zy soude swanger gheworden zijn; en dat zy in absentie des Soons den slapenden Vader de strot soude af-gesneden en alsoo ontvlucht en dese grouwelen ontdeckt hebben.’

Picardthoeve

In 1643 kwam dominee Picardt met zijn grote gezin naar Drenthe. Hij was tot die tijd dominee geweest in Egmond aan Zee waar hij onenigheid kreeg over zijn nevenfunctie als medicus.

Het gezin betrok de prachtige hallenhuisboerderij in Rhee. Een jaar later werd hij beroepen in Rolde waar geen pastorie beschikbaar was, dus bleven zij in Rhee wonen.

Tijdens zijn vele wandelingen van Rhee naar Rolde (ongeveer 9 kilometer) en weer terug zag hij de (pre)historische sporen in het landschap zoals Celtic fields, hunebedden en grafheuvels.

Wellicht werd hij hierdoor geïnspireerd en schreef hij jaren later (1660) zijn boek *De Annales Drenthiae*. Dit geldt als het eerste geschiedenisboek over deze omgeving, met prachtige gravures van Gerrit van Goedebergh. Op diens tekeningen zijn de reuzen te zien die de hunebedden volgens Picardt gebouwd moeten hebben en de grafheuvels van waaruit de witte wieven spraken. Achteraf bleek van alles niet te kloppen in zijn boek, maar het heeft wel heel mooie verhalen opgeleverd.

Naast dominee, arts en historicus was Johan Picardt ook landontginner. Hij wilde woestegrond ontginnen en vruchtbaar maken zonder gebruik van mest.

Het Meestersveen, een pingoruïne

Een Pingoruïne is een relict, een overblijfsel, van een pingo; ijsheuvels die tijdens een ijstijd (het Weichselien en het holoceen) zijn ontstaan. Vooral in Noord Nederland zijn er nog behoorlijk veel Pingoruïnes te vinden. Vanaf de middeleeuwen werden veel Pingoruïnes gebruikt voor de turfwinning.

Als je ’s ochtends heel vroeg bij het Meestersveen bent, en de omstandigheden zijn goed, dan heb je de kans dat je de sprookjesachtige Witte Wieven boven het veen ziet hangen. Vroeger waren mensen er bang voor en dachten ze dat de veentjes voor de goden waren.

Op het Meestersveen staat een Tjasker, een houten poldermolen die vlak voor WOII is gebouwd. Een tjasker werd vroeger vooral in Drenthe gebruikt om in de zomermaanden de veentjes droog te houden zodat er turf kon worden gestoken. In de winter staat de molen binnen.

De korte vlucht van vliegveld Ubbena

In het jaar 1911 telde Nederland drie vliegvelden: Molenheide bij Breda (Gilze-Rijen), Ede (Verwey & Lugard's Automobiël Maatschappij) en Soesterberg.

Of eigenlijk waren het er in dat jaar vier, want op dat moment werd er in Ubbena, in de buurt van Zeijen, hard gewerkt aan een startbaan. De heide werd afgebrand en met behulp van een stoomploeg plat gemaakt. Er werden enkele vliegtuigen gebouwd, zoals de *Helpman I* en de *Veendam I*. Horecaman Albert Hofkamp kreeg een vergunning om een consumptietent of een 'ververschingstent' te plaatsen. Er kwamen twee hangars en nieuwsgierig en enthousiast publiek kwam van heinde en verre de prachtige zelfgebouwde vliegmachines bekijken. Echt ver werd er nog niet gevlogen, maar er was veel te zien en te doen.

Op 20 juli 1911 maakte de *Helpman I* onder luid gejuich een proefvlucht. Op 22 juli 1911 stort Hubert Hagens neer met zijn *Helpman I*. De piloot bleef ongedeerd, zijn vliegmachine leed meer schade.

Verskillende pionier-vliegeniers kwamen naar Drenthe om hun kisten de lucht in te krijgen. Het publiek vond het geweldig, voor zolang het duurde, want binnen een jaar was de hype weer over. De consumptietent moest weg en het publiek bleef weg. De vliegeniers vertrokken naar andere vliegvelden.

Toch wordt er vandaag de dag nog gevlogen in Ubbena. In 2016 streek de Radio Controlled Modelvliegclub Assen neer op de startbaan uit 1911. Nietsvermoedend, want het was en is nog steeds ook de vuilstort van Ubbena en van het verleden wisten de modelvliegeniers niets. Grondig onderzoek van Rolf Tjassens en Anne ten Brink maakte duidelijk dat de club op een historische plek is geland. Tjassens en ten Brink hebben een prachtige gedetailleerde website gebouwd over deze avontuurlijke geschiedenis in Ubbena.

www.vliegveld-ubbena.zeijen.nu

In het Nieuwsblad van het Noorden van 25 december 1910 stond te lezen:

Een Groninger vliegtuigfabriek? Lijkt u dat wat àl te fantastisch, lezer? Een Groninger fabriek voor het maken van vliegtuigstellen met gediplomeerde vliegers en een naar de eischen des tijds ingerichte vliegschool? Ons niet meer, nu we kennis hebben gemaakt met den jongen Antwerpenaar Hubert Hagens, oud-motorwielrenner op de Antwerpsche banen, oud-meesterknecht in de groote motorenfabriek van Anzani, oud-monteur van Jan Olieslagers. We zien de nieuwe fabriek „Het Noorden” komen, waar we over eenige jaren ons luchtkarretje gaan bestellen zooals we dat nu met onze fietsen bij Fongers doen.

Reconstructie van vliegveld Ubbena

Navigeren met Shary

Gesproken navigatie via je oortje
en op de kaart op je telefoon

Bonifatiuskerk

De Bonifatiuskerk in Vries is een van de oudste kerken, zo niet dé oudste, van Drenthe. In 755 stond er op deze plek al een houten kerkje, dat tot twee keer toe afbrandde. In de elfde eeuw werd de stenen kerk gebouwd, op een hooggelegen kruispunt van oeroude zandwegen.

Tot het jaar 800 geloofden de mensen in Drenthe in verschillende Germaanse Goden, zoals Wodan en Thor. Het waren goden die in verbinding stonden met de natuur en ze werden dan ook vereerd op speciale plekken in het bos. Toen de Engelse monniken en missionarissen naar Nederland kwamen om het christelijke geloof te verspreiden, veranderde er veel. Oude Germaanse tempels moesten plaatsmaken voor kerken. Met de Engelse heilige Bonifatius liep het overigens niet goed af; hij werd vermoord in de buurt van Dokkum in het jaar 754 – een jaar voor de kerk in zijn naam werd opgericht.

In 1946 werd, onder leiding van professor van Giffen, de Bonifatiuskerk grondig gerenoveerd. Tijdens de werk-

zaamheden werden allerlei gruwelijke en bijzondere ontdekkingen gedaan. Zo bleken er 153 kinderlijkjes begraven te zijn en werd er een heel oud fresco gevonden. Wat er precies op is afgebeeld en wat het betekent, is tot op de dag van vandaag niet duidelijk: een (helle) hond, paard of (weer)wolf. Het is wel te zien in de kerk, net als een piepklein klokgietersmuseum onder de consistorie, waar de mal van de zogenoemde Mariaklok uit 1517 bewaard is gebleven.

Gebroken Cirkel

Een monument voor het meisje van Yde door kunstenaar Derk den Boer.

Het meisje van Yde

Het was een hete dag, 12 mei 1897. Twee veenarbeiders, de 28-jarige Willem Emmens en Hendrik Barkhof van negentien, hadden zich flink in het zweet gewerkt. Met hun baggerbeugel haalden ze zware klodders zwarte veenmodder uit het stijfveen.

De ene na de andere drassige klets modder gooiden ze op de kant om te laten drogen. Eenmaal goed ingedroogd leverde dit prachtige turf op, goede brandstof voor in de kachel.

Hup, daar ging de beugel weer, plons in het veen. Omhoogtrekken. Kom helpen, deze lading is wel heel zwaar! Samen trekken en sjoeren de mannen het veen uit de modder omhoog. Tot hun grote schrik hangt er niet alleen veen aan de beugel, maar ook een pikzwart lichaam met rode haren! Ze schrikken zich rot. Wat is dit? Duivelswerk? Worden ze gestraft? Waren ze misschien in een verkeerd veentje aan het baggeren?

Ze besluiten het eeuwenoude lijk van een jong rossig meisje te verstoppen en pas een week later durven ze het te melden bij burgemeester Hendrik Aalfs. Die ziet meteen dat dit een wel heel bijzondere vondst is. Hij neemt contact op met het Drents Museum, waar het meisje van Yde tot op de dag van vandaag te bekijken is. Zonder haar tanden, want die waren al meegenomen door nieuwsgierige buurtbewoners.

Dankzij grondig onderzoek en hedendaagse techniek weten we dat het meisje ongeveer 16 jaar oud geweest moet zijn toen ze rond het jaar nul werd vermoord en misschien wel geofferd in het veen.

De Groninger kunstenaar Derk den Boer (1954) ontwierp het monument Gebroken Cirkel voor het meisje dat ruim 2000 jaar geleden op deze plek kort heeft geleefd en wereldberoemd is geworden.

BUITENLANDSCH NIEUWS.
Nederland.
Alders, 18 Mei. Door 't werkvolk van den heer L. Popken te IJde werd Woensdag jl. in een veentje tusschen Vries en IJde een volledig menschen-geraamte gevonden. 't Haar, ter lengte van wel anderhalven voet, bedekte nog den schedel. Overblijfselen van kleeren waren nog aanwezig. Daar voorwerpen in veen niet dan hoogst langzaam vergaan kan genoemd lichaam wel al menig dotja jaren in 't veen hebben gezeten.

Het landgoed is opengesteld voor voetgangers

Van zonsopgang tot zonsondergang ben je er welkom, mits je op de paden en lanen blijft en geen troep achterlaat. De ingang is achterlangs via de Burgemeester Aalfsweg.

Bosch en Vaart

In 1881 kocht de steenrijke huidenhandelaar Hermannus Inden uit Groningen grote stukken woeste grond tussen Vries en De Punt. Het Noord-Willemskanaal bestond toen zo'n twintig jaar. Hij liet een riante villa bouwen aan het water en noemde dat *Villa Anna*, naar zijn dochter Anna M.H. Inden. Zij mocht op haar veertiende verjaardag de eerste steen leggen.

Voor de familie Inden was dit een buitenhuis om, net als vele andere rijke stadgers, tijdens de de zomer vrij in te wonen. In de winter stond het huis voornamelijk leeg en woonde de familie lekker warm in de stad.

Naast de villa waren er een koetshuis met paardenstal, een stookhok, een orangerie en een theekoepel op het landgoed. Op 17 mei 1907 verkocht Inden zijn villa, het landgoed en alle bijgebouwen aan de industrieel Hendrikus Dieters Jannesz voor twintigduizend gulden. Deze gaf het huis een nieuwe naam: *Bosch en Vaart*.

Verschillende eigenaren volgden en de villa raakte in verval, tot in 1984 de Groninger Pieter Battjes het kocht voor driehonderdduizend gulden. Het huis was volledig uitgewoond en werd wel het 'Pippi Langkous-huis' genoemd. Verscholen achter hoge stekelige struiken is het jaren bijna niet zichtbaar geweest.

Niemand geloofde dat het huis nog te redden was, laat staan terug te brengen in de oude staat. Pieter wel, en dat is het belangrijkste. Zijn zus Greet kocht het koetshuis en partner Kees kwam ook op het landgoed wonen. Langzamerhand wordt het landgoed weer in oude ere hersteld. Twee ochtenden in de week komt een trouwe groep vrijwilligers hen helpen.

In 1881 liet W.A. Scholten het Scholtenhuis bouwen aan de Grote Markt.

.....

Zien en gezien worden

Het was een tijd van zien en gezien worden. Wie bezat het grootste huis? Een theekoepel aan de weg was ideaal om te kijken wie er langsreden met de koets en beter nog, vanuit de koets konden zij jou zien zitten in je mooie theekoepel.

Filadelfia

Aan de middeleeuwse Groningerweg, de oeroude handelsroute tussen Coevorden en de stad Groningen, ligt Filadelfia. Dit is de eerste Hollandsche Tuinbouwkolonie voor ‘werkloozen, bedelaars, landloopers en ontslagen gevangenen’ van de vereniging Filadelfia te Groningen.

Dominee Meijndert ten Broek kocht in 1912 op deze plek in Vries een boerderij met zeven hectare land, waar hij de tuinbouwkolonie stichtte. Er was plek voor vijftig mannen, die in het verpleeggebouw sliepen, dat links van de directeurswoning stond. Het gebouw is er nu niet meer.

In eerste instantie werkten de mannen voornamelijk op het land en in de moestuin. Ze verbouwden er allerlei groenten en aardappelen. Om meer geld te verdienen moesten ze later ook matrassen en dam- en schaakborden maken. Het kerkje Bethel (1919) vormde de werkplaats. Het kerkje staat er nog. Na dienst te hebben gedaan als werkplaats van de matrassenfabriek werd het een schietbaan. Nu is het een opslagruimte van de huidige bewoners.

Eind jaren twintig van de vorige eeuw nam het veel grotere en meer welvarende het Hoogeland uit Arnhem de kolonie over. Het Hoogeland had meerdere van dit soort arbeiderskolonieën. Over die plekken werd in 1932, toen het Hoogeland veertig jaar bestond, een film gemaakt, een van de eerste opdrachtfilms van het Polygoon. Een deel van die film is terug te zien in het portret van Filadelfia op de Shary-app. Shary, een app op je telefoon die speciaal voor dit soort beleefroutes is ontwikkeld..

B&B Koetshuys van Villadelfia

In de directeurswoning wonen nu Gerrit en Tina Boes. Zij hebben het koetshuis omgebouwd tot een prachtige B&B en genieten enorm van de mooie verhalen over het Drentse landschap van hun gasten.

De eerste Hollandsche Tuinbouwkolonie

voor ‘werkloozen, bedelaars, landloopers en ontslagen gevangenen van de vereniging Filadelfia te Groningen

Kolonie „Filadelfia” te Vries (Dr.) Een groepje ongelukkigen die niet meer in de Maatschappij terug kunnen

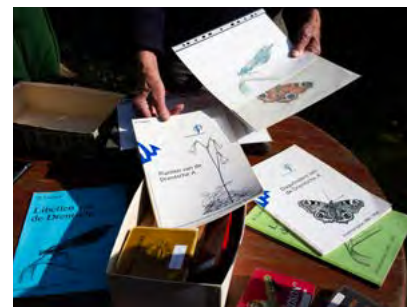

‘Ik heb ook nog wat voor je.’ Zei een boer vaak als Hendrik Lanjouw op bezoek kwam.

Tijdens de landruil waren de boeren maar wat blij met Hendrik, die heel goed begreep wat zij nodig hadden. Natte percelen natuurgrond werden geruild tegen droge stukken landbouwgrond.

‘Ik dronk thuis geen koffie meer, want ik kreeg altijd sterke koffie als ik bij de boeren op bezoek kwam.’

De mooie geschenken, vaak ouderwetse landbouwwerktuigen, heeft Hendrik verzameld en bewaard in een van zijn schuurtjes, het is een mini-museum van het oude boerenleven in Drenthe.

Boswachter Hendrik Lanjouw

Hendrik Lanjouw, die in 1965 stopte met zijn boerenbedrijf en als boswachter voor Staatsbosbeheer aan de slag ging.

Het Zeegserloopje en de kunstenaars

De schilder Erasmus Bernardus von Dulmen Krumpelmann (1897 - 1987) groeide op in de binnenstad van Amsterdam. Hij ging naar het Barlaeus Gymnasium maar had weinig interesse in leren. Hij wilde tekenen en deed dat het liefst de hele dag.

Zijn talent bleef niet onopgemerkt; via de schooldirecteur kwam hij in contact met Johan Braakensiek, de kunstschilder, graficus en illustrator, die onder andere werkte voor De Groene Amsterdammer. Hij raakte bevriend met kunstenaars, zoals August Allebé, Isaac Israëls, Piet Mondriaan Willem Witsen en George Breitner. Von Dulmen hield van de stad - hij was altijd op straat te vinden waar hij tekende of schilderde. Hij produceerde de ene na de andere prachtige tekening; het stadsarchief in Amsterdam heeft een enorme verzameling straattaferelen, huizen, gebouwen en boten aangekocht.

De tekeningen geven een geweldig tijdsbeeld van Amsterdam uit het begin van de twintigste eeuw. Maar het leven in de stad was ook ruig, hij was niet bang en ging ook met de meiden en de schoffies van de straat om. Vaak regelde hij de modellen voor schilderssessies met de andere schilders. Op een goed moment kreeg hij het aan de stok met een stel jongens van de wallen.

Zijn kunsthandelaar Van Gogh raadde hem aan een tijdje de stad uit te gaan. Hij kon logeren bij een tante van een vriend in Zeegse, Drenthe. En hij is er gebleven; hij trouwde een meisje uit het dorp. Van haar vader kregen ze het witte huis aan de Zeegsersteeg waar nu hoogleraar landschapsgeschiedenis Theo Spek woont. Hij bleef schilderen: het Zeegserloopje met de jonge kinderen die er zwommen, de Zeegserduinen met de prachtige kleuren, de paardenmarkt in Zuidlaren, boeren op het land, herders met hun kudde schapen.

In 1984 eerde het Drents Museum hem met een grote overzichtstentoonstelling. Oudere mensen herinneren zich de schilder nog goed; ze zien hem nog zo staan met zijn grote buik, keurig in pak, aan zijn knoop een kwastje

aan een touwtje en in de zak van zijn colbert een klein glazen potje met water. Hij had zijn schilderspullen altijd bij de hand en kon zo aan de slag. Meestal verzamelde zich een groepje kinderen op klompen om hem heen om te zien wat hij aan het maken was.

Veel van zijn kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen zijn in Drenthe gebleven en zijn ook kunstenaar geworden. Zoals kleindochter Lydeke, die samen met haar man, de schilder Arend Kuiper, de liefde voor het Drentse landschap toont.

In het filmportret dat we van hen maakten, vertellen zij over de oude Von Dulmen Krumpelmann, de schilders in Drenthe en Groningen, hun liefde voor de omgeving en de mooie ontmoetingen met andere mensen uit de buurt. Zoals boswachter Hendrik Lanjouw, die in 1965 stopte met zijn boerenbedrijf en als boswachter voor Staatsbosbe-

heer aan de slag ging. Een interessant jaar, want in 1965 ontstond het 'Gedachtenplan voor het Stroomdallandschap Drentsche A'. Men begon toen in te zien dat dit landschap uniek was en behouden moest worden. Cultuurgrond werd aangekocht en geruimd voor landbouwgrond met boeren. Lanjouws combinatie van boer en boswachter was ideaal. Hij sprak de taal van de boeren en wist wat zij nodig hadden en dankzij zijn enorme kennis van de natuur en de geschiedenis van dit deel van Drenthe, begreep hij ook wat behouden moest worden.

De Drentse schilder Evert Musch maakte het schilderij 'Uitzicht vanaf de Kymmelsberg op het stroomdallandschap'. Dit liet hij overal zien met de duidelijke boodschap dat de Drentsche Aa niet rechtgetrokken mocht worden. Deze unieke natuur mocht niet verloren gaan!

Aan een knoop van zijn jasje hing altijd een penseel aan een touwtje.

Erasmus Bernardus von Dulmen Krumpelmann
(1897 – 1987)

De Drentse schilder Evert Musch maakte het schilderij 'Uitzicht vanaf de Kymmelsberg op het stroomdallandschap'.

Eigen boom op de brink

De eikenbomen op de brink waren vroeger, in de tijd van de Boermarke, eigendom van de boeren met een eigen erf. Iedere eigenerfde boer, kreeg een waardeel, een stuk grond waar eiken op werden gepland. Eikenhout is geweldig brandhout en de eikels goed voedsel voor de varkens van de boer.

In maart 2023 werden er nog bomen geveild, uitsluitend aan bewoners van Yde.

Yde

In Yde, aan de Breukenweg staan een paar bijzondere bomen, met vermeende geneeskrachtige werking. Die hebben ze te danken aan de Duitse hoefsmid Wilhelm Niehaus, die zich in de negentiende eeuw vestigde in Yde, onder de naam Willem Nijenhuis.

De breukenboom

Op een dag was hij onderweg naar een heideveld om zoden te halen voor in de kachel. De boer met wie hij meereed, vertelde over zijn dochter die pijn had door een liesbreuk. De smid herinnerde zich een remedie uit een Duits boekje: het meisje moest een paar spijkers slaan in de boom voor het huis van de smid en als de bast over de spijkers was gegroeid, was de breuk genezen. Het leek te werken, het arme kind was genezen toen de spijkers onder de bast waren verdwenen. Sindsdien kwamen mensen met alle mogelijke breuken en andere klachten af op de breukebomen, de magische spijkers en de helende krachten van de smid. Er werden spijkers in de bomen geslagen, de smid prevelde zijn magische spreuk en vele patiënten genazen van hun kwaal. Na het overlijden van haar vader nam zijn dochter de bomenpraktijk over, en na haar deed haar dochter hetzelfde. In de jaren veertig werden de breukebomen omgehakt en verbrand, maar waarschijnlijk is de magische werking overgegaan op de twee nieuwe bomen.

Dorpsfeest Yde

Twee meiden op dorpsfeest Yde. Of zijn het jongens die zich verkleed hebben als meiden?

Van het peerd van ome Loeks naar Mannes en weer terug

Groningen

Assen

Groningen - Assen - Groningen 80 km

- 1 Groninger museum
- 2 Peerd van ome Loeks / Groningen CS
- 3 Stadspark
- 4 Paterswoldsemeer
- 5 Museum de Buitenplaats
- 6 Dorpskerk Eelde
- 7 Archeologisch monument de Waterburcht
- 8 Vliegveeld Eelde
- 9 Filadelfia / oude Groningseweg
- 10 Hunebed D6
- 11 Zeegserloopje
- 12 Zeegserduinen
- 13 Hunebed D15
- 14 Mannes / Assen CS
- 15 Drents Museum
- 16 Picardthoeve
- 17 Meestersveen / Tjasker
- 18 Bonifatiuskerk
- 19 vindplaats Meisje van Yde
- 20 Bosch en vaart
- 21 Yde de Brink
- 22 De Groninger Punt
- 23 Villa Vosbergen
- 24 Huize Lemferdinge
- 25 ons Dorpshuis
- 26 Molen de helper
- 27 Nijveensterkolksluis
- 28 Scholtenskoepel

Doorfietsroute

De Groene As

A28

Noord-Willemskanaal

Uijt. A. Jager,

Groete uit „De Punt.”

De Groningerpunt

JIM KLINGERS

De Punterbrug was in de late middeleeuwen de grensovergang tussen Drenthe en het Gorecht, de stadstaat van Groningen. Twee eeuwenoude landroutes vanuit Drenthe kwamen eerst samen bij de Punterdijk (nu Groningerstraat) die over een natuurlijke verhoging door het drassige beekdal liep en kruisten hier de Drentsche Aa.

Wagens met allerlei goederen kwamen over de brug, maar ook kuddes met vee op weg naar de markten in Groningen en Zuidlaren. Dat maakte het tot een aantrekkelijke plek om tol te heffen. Ook de beek zelf was belangrijk: hooi, hout, turf, bakstenen, er werd met platbodems van alles over vervoerd.

In 1456 bouwden de Groninger stadjes hier de Punterbrug, mogelijk ter vervanging van een eerdere brug of van een pontveer. Pal ernaast kocht het stadsbestuur in 1467 een stuk grond aan met een huis erop. Hier staat nog steeds de Groninger Punt, een herberg, tolhuis en een posthuis waar de postkoetsen van en naar Zwolle en Lemmer stopten. Het gebouw heeft een 17de-eeuws voorhuis, een 18de-eeuws koetshuis en een 19de-eeuwse landbouwschuur.

De locatie had een grote strategische betekenis. Achter het pand bouwde de hertog George van Saksen in 1505 een sterke dwangburch: blokhuis Weerden-

bras (vrij vertaald: houd het tuig tegen). Van hieruit probeerde hij tevergeefs zijn aanspraken op de stad Groningen te laten gelden. Weerdenbras werd in 1515 verwoest maar daarna weer opgebouwd. In de Tachtigjarige Oorlog werd er door Spaanse en Staatse troepen verbeten om gevochten. Rond 1700 is het fort geruisloos verdwenen.

Aan de Drentse kant stond nog een herberg: de Drentsche Punt, later Hotel van Bruggen genaamd. Een geduchte concurrent. Prins Willem IV werd hier in 1730 ontvangen, ter gelegenheid van zijn inhuldiging als stadhouder van de Landschap Drenthe. Ook bij de Drentsche Punt was een versterking, waarvan de omgrachting nu nog zichtbaar is. Het pand zelf is helaas in 1981 afgebrand. Er staat nu een moderne woning.

.....

De rivierprik

Een oeroude verschijning

Al vele honderden miljoenen jaren zwemt de rivierprik in de wateren van de aarde. Het is een rondbek, die met haar langgerekte, slangachtige vorm sterk lijkt op de paling. Een favoriete paaiplek, en de enige in Noord-Nederland, is in het Gasterensche Diep, een middenloop van de Drentsche Aa. Wist je trouwens dat de naam van de Drentsche Aa zich steeds aanpast aan het dorp of gebied waar ze doorheen stroomt? Daarom heet de Aa bij Gasteren het Gasterensche Diep.

In dit water legt de rivierprik haar eitjes om vervolgens te sterven. Ze heeft dan al een enorme afstand afgelegd: vanuit de Waddenzee, door de zeesluizen van Delfzijl het Eemskanaal op, langs het Groninger Museum, door het Noord-Willemskanaal naar het Gasterensche Diep. De volwassen rivierprikken navigeren bij hun reis op de feromonen die worden afgegeven door de in de beek aanwezige larven. Deze lokstof stroomt met het water naar de zee en creëert een geurspoor dat de prikken gebruiken om de weg te vinden.

Bij de geboorte hebben de vissen nog geen tanden en ogen: het zijn een soort wormachtige larven die in de modder zitten en met hun bek omhoog eten filteren.

Na enkele jaren krijgen ze een zilveren kleur en heel veel tanden. Ze zijn dan ongeveer veertien centimeter lang en klaar om naar de zee te zwemmen. Daar voeden ze zich met bloed en lichaamsvocht van andere vissen. De prik zuigt zich vast aan een vis, als een echte parasiet. De gastvis overleeft het ‘bezoek’ overigens wel, omdat de rivierprik op tijd loslaat als hij genoeg heeft gehad.

Jaarlijks wordt er onderzoek gedaan naar het wel en wee van de rivierprik. Daarbij wordt ook gekeken of de doorgang naar de zee nog goed is. En of de rondbek niet te veel last heeft van de grote beverdammen die de laatste

jaren zijn gebouwd. Dat onderzoek wordt gedaan om ervoor te zorgen dat het beestje, dat alle ijs tijden heeft overleefd, ook in de toekomst behouden blijft voor de Drentsche Aa.

Met dank aan:

Erwin Winter (Wageningen Marine Research)
Melchior Leutscher (Waterschap Hunze en Aa's)
Donné Mathijssen (Wageningen Universiteit)
Peter Paul Schollema (Waterschap Hunze en Aa's)

Villa Vosbergen

De Groningse Wilhelmina Groeneveld was 27 toen ze in 1890 boerderij Vosbergen kocht, compleet met wandelbos: *“eene behuizing met boerenwoning en schuur en tuin, weidekamp en fraai wandelbosch met vijver, de Vosbergen genaamd, groot 6 ha. 82 are en 32 ca”*.

Wilhelmina liet de boerderij verbouwen tot een mooi zomerhuis. In 1896 trouwde zij met Johannes Siegfried Kraus. Na een grote verbouwing betrok het echtpaar permanent de prachtige villa. Ze kochten steeds meer grond en in het midden van de jaren dertig besloeg het landgoed zo’n 79 hectare. In die tijd werd het landgoed ondergebracht bij de Kraus-Groeneveld stichting, met als doel het behoud van het landgoed.

De villa is sinds 2002 een museum, het muziekinstrumentenmuseum, met vele door de directeur eigenhandig gerestaureerde, voornamelijk westerse muziekinstrumenten.

Het echtpaar Kraus-Groeneveld ligt samen met hun vier jonggestorven kinderen en twee honden begraven in het bos bij de villa.

Keukenhof aan de Aa

ANDRE BRASSE – MAART 2023

Ik ben enorm fan van het Drentsche Aa gebied. Ik kom er regelmatig en als je ergens regelmatig komt moet je oppassen dat het niet gewoon wordt. Maar dat gebeurt niet in het Drentsche Aa gebied. Hier verveelt het nooit, hier is het nooit hetzelfde. Er valt altijd wel iets te horen, te ruiken, te zien of te beleven.

De meteorologische lente begon op 1 maart en de astronomische op 20 maart. Vanaf 20 maart is het dus dubbel lente en dat zie je in het landschap. Hét moment om er op uit te trekken en te genieten van de frisse, ontluikende natuur. En dan zit je helemaal goed in het Drentsche Aa gebied, het best bewaarde beek en esdorpenlandschap van West Europa.

Vroeg in het voorjaar draaien de gele bloemen van het speenkruid en witte bloemen van de bosanemoon hun hoofdjes naar de steeds krachtiger schijnende zon. De hazelaar toont al snel haar frisgroene blad en de kool- en pimpelmeesjes inspecteren de nestkasten in de bomen. En daar zijn er inmiddels genoeg van want sinds de corona periode hangt in bijna elke eik een nestkastje.

Voor mij is het voorjaar een van de mooiste periodes van het jaar. De explosie aan kleuren en geuren in het veld verbaast me elk jaar weer. Het ene moment is het beekdal geel-oranje van de dotterbloemen en knipper je een keer met je ogen dan is het beekdal roze van de pinksterbloemen, de Brede orchis en de Rietorchis. En daarboven dansen de vlinders.

Waar ik persoonlijk elk jaar naar uitkijk is de bloei van de ‘sprookjesbloem’. De naam van deze plant doet me denken aan de sprookjes die mijn moeder vroeger voorlas als ik ging slapen. Ik heb het over de Zwartblauwe rapunzel. Ooit was Drenthe hét bolwerk van deze plant. Tegenwoordig staan er nog maar een paar van deze inmiddels zeldzame planten in onze mooie provincie. En waar sta je dan beter beschermd dan in het mooie Nationaal Park Drentsche Aa?

Mocht je nou denken dat in het voorjaar alleen de bloemen in de kleur schieten dan heb je het mooi mis. Enige jaren geleden fietste ik van Gasteren naar Loon. Op de parkeerplaats Galgenriet heb ik mijn

fiets geparkeerd en liep via het vlonderpad naar het Ballooërveld. Tussen de heidestruiken naast het water lag een blauw Bounty papiertje. U kent ze vast wel die chocolade traktatie met kokos. Toen ik het papiertje wilde oppakken sprong het papiertje weg. Huh.... er stond geen wind. Nog een keer goed kijken en toen zag ik dat het geen papiertje maar een felblauwe kikker was. Een heikikker op liefdes pad. De mannetjes verkleuren tijdens de paartijd enige dagen blauw om de rest van het jaar.

Vervolgens gaat het voorjaar over in zomer, herfst en winter. De kleuren in het beekdal veranderen met de seizoenen mee. Van het rood van de zuring en de klapproos, via het roze van de heide naar het blauw van de klokjesgentianen alle andere kleuren die je je kunt voorstellen. En met de kleuren veranderen ook de geuren.

Het Drentsche Aa gebied is een natuurlijke jaarrond Keukenhof. Niet in Lisse Zuid-Holland maar gewoon in Drenthe. En het mooie van de Drentse Keukenhof is dat je gratis naar binnen mag. Je kunt er heerlijk fietsen en wandelen, hier valt altijd wel iets te beleven.

Andre Brasse is coördinator communicatie en educatie Nationaal Park Drentsche Aa

Landgoed Lemferdinge

Landgoed Lemferdinge wordt voor het eerst in documenten genoemd in 1447; hoelang het toen al bestond is niet duidelijk. Oorspronkelijk was Lemferdinge in bezit van de familie Ter Borch uit Eelde, maar het heeft vele eigenaren gekend. Het landgoed bestond uit een westelijk en waarschijnlijk oostelijk schathuis en in het midden een hoofdhuis.

Het bevlogen echtpaar Bähler-Boerma, was de laatste bewoner van het westelijk schathuis, nu huize Lemferdinge genoemd. Zij kochten het huis in 1912. De vrijzinnige predikant en christen-anarchist Louis Adriën Bähler (1867 – 1941) was een groot aanhanger van het gedachtengoed van de Russische schrijver Lev Tolstoj. Door zijn boeken werd hij aanhanger van het christenanarchisme, het socialisme, het antimilitarisme en zette hij zich in voor de geheelonthouding.

Zijn vrouw Gesina Boerma (1874 – 1953) was actief in het dorpshuiswerk. In 1915 stichtte zij het eerste dorpshuis van Nederland in Paterswolde. Zij kon het pand voor een zeer schappelijk prijsje huren van weldoener Jan Evert Scholten. Met het dorpshuis wilde zij de problemen van onwetendheid en levensleegte het hoofd bieden. Ze organiseerde cursussen voor mannen, vrouwen en kinderen om zich verder te ontwikkelen. De tuinbouwcursussen van

het dorpshuis waren de basis van de latere tuinbouwschool in Eelde. Het bloemencorso, een leeszaal, de peuterschool, de woningbouwvereniging en zelfs het vliegveld in Eelde hebben hun bestaan mede te danken aan Gesina Bähler-Boerma. Na haar overlijden in 1953 werd het huis nagelaten aan de Bähler-Boerma stichting, met de afspraak dat het huis altijd toegankelijk moet zijn voor mensen die hun horizon willen verbreden.

Tegenwoordig staat alleen het westelijk schathuis nog overeind, maar op drone-opnames is duidelijk te zien waar het hele huis, met al zijn gebouwen, heeft gestaan. Dit is mede te danken aan een enthousiaste werkgroep die zich heeft ingezet voor het behoud van Lemferdinge. Ze heeft er onder andere voor gezorgd dat de uitlijn van de oorspronkelijke tuinen is aangebracht.

Mevr Bähler-Boerma

Stichteress Ons dorpshuis met op de achtergrond een foto van haar echtgenoot Louis Adriën Bähler

Tolstoj

SJENG SCHEIJEN

Het overlijden van Lev Tolstoj in het stationswachtershuisje bij het piepkleine treinstationnetje Astapovo in 1910 zo'n 230 km van Tolstoj's landgoed Jasnaja Poljana was een van de eerste grote mediaspektakels van de twintigste eeuw. De tweeëntachtigjarige Tolstoj, was weggevlucht van zijn gezin vanwege huwelijksperikelen, en werd achtervolgd door zijn vrouw. Toen hij in dodelijk zieke toestand naar dat bewuste stationswachtershuisje werd gebracht, kwam de hele wereld in beweging. Journalisten uit Europa, de Verenigde Staten, Azië en Afrika, reisden hals over kop naar het afgelegen gebied, om verslag te doen, terwijl duizenden belangstellenden zich verzamelden in de velden rondom het huisje van de stationswachter. De horeca volgde snel. Ooggetuigen vertelden over cateraars die met grote schalen gebraden vlees door de menigte liepen. Wat bij de bewonderaars van Tolstoj – allemaal overtuigde vegetariërs – veel scheve gezichten gaf.

De commotie rondom het overlijden van de tweeëntachtigjarige Tolstoj had niet zozeer te maken met zijn reputatie als de schrijver van de wereldberoemde romans Oorlog en Vrede en Anna Karenina. Tolstoj was in de laatste twintig jaar van zijn leven uitgegroeid tot een wereldwijd aanbeden wijsgeer die geweldloosheid, vegetarisme, en onthouding van alcohol en drugs profeteerde, en geestelijke en wereldlijke macht afwees. Overal ter wereld zochten dienstweigeraars, activisten van de blauwe knoop (alcoholweigeraars), tegenstanders van de doodstraf en critici van kerk en staat contact met hem, of volgden zijn leerstellingen.

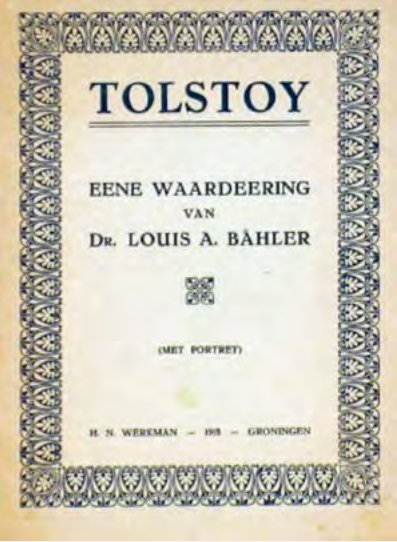
Dat die radicaal vreedzame ideeën juist in Rusland ontstonden, is niet toevallig. Vooral in de tweede helft van de negentiende eeuw woedde daar een hevige maatschappelijke strijd tegen de doodstraf en tegen lijfstraffen, waardoor er in de negentiende eeuw in het Russische rijk relatief minder mensen ter dood werden veroordeeld dan in Frankrijk of in het Britse rijk. Zelfs minder dan in het Koninkrijk der Nederlanden, waar tot WWII jaarlijks tientallen mensen ter dood werden veroordeeld, vrijwel exclusief in Nederlands-Indië.

Tijdens de laatste jaren van Tolstoj's leven ontstonden er overal in Europa, Amerika en zelfs in Afrika Tolstoj-gemeenschappen, waarin mensen volgens zijn principes probeerden te leven. In Nederland gebeurde dat bijvoorbeeld in de woongemeenschap in Blaricum die zich 'de Internationale Broederschap' noemde. De eerste Nederlandse dienstwei-

geraar, Johan van der Veer, was een Tolstojaan net als bijvoorbeeld de schrijfster en communiste Henriëtte Roland-Holst. Johan van der Veer correspondeerde in het Duits vanuit de gevangenis met Tolstoj, die hem steunde in zijn antimilitaristische ideeën. Al keerde van der Veer zich later af van het 'Tolstojanisme', publiekelijk sprak hij graag over zijn band met 'mijn vriend Tolstoj'. Henriëtte Roland-Holst schreef een biografie van Tolstoj, maar bekeerde zich later tot de beginselen van Vladimir Lenin, die zoals bekend, weinig ophad met geweldsloosheid.

Veel beroemdere Tolstojanen zijn bijvoorbeeld de Oostenrijkse filosoof Ludwig Wittgenstein en de Indiase politicus Mahatma Gandhi. Toen Gandhi nog in Zuid-Afrika werkte als advocaat, correspondeerde hij met Tolstoj, en begon een Tolstoj-gemeenschap in Transvaal, die hij de de Tolstoj-farm noemde. Gandhi's opvattingen over geweldloos verzet, die hij later met succes toepaste tijdens zijn verzet tegen de Britse overheersing van India, zijn rechtstreeks terug te voeren tot Tolstoj.

En zo waren er dus ook in Drenthe Tolstojanen: het echtpaar Bähler-Boerma die het landgoed Lemferdinge bewoonden. Je krijgt de indruk dat Louis Bähler zelfs een schitterende Tolstoj-baard liet groeien, om meer op zijn grote voorbeeld te lijken. Veel van hun activiteiten zijn gebaseerd op Tolstoj's ideeën en inspanningen. Het stichten of initiëren van scholen, bibliotheken en gemeenschapshuizen voor de arme bevolking, wat de Bählers deden in Drenthe, had Tolstoj ook gedaan op zijn eigen landgoed. Het zou interessant zijn om

te onderzoeken of het echtpaar op de door hen geopende kleuterschool ook Tolstojs pedagogische methodiek hanterden, die hij voor zijn eigen scholen had ontwikkeld.

De Bählers waren nauw verbonden met de Tolstoj-gemeenschap in Blaricum. Louis Bähler was een van de mede-oprichters van de ‘Rein Leven-beweging’ die voortkwam uit de Blaricumse Tolstoj-gemeenschap.

Er is overigens nog een interessante parallel tussen de Bählers en Tolstoj: beiden waren ongelofelijk rijk. Het prachtige huis op het landgoed Lemferdinge is weliswaar niet zo groot als het huis van Tolstoj op Jasnaja Poljana, maar qua luxe en grandeur zijn ze aan elkaar gewaagd.

De toestand rond het overlijden van Lev Tolstoj in 1910, schokte de internationale Tolstoj-aanhang. De man die zo hartstochtelijk vreedzaamheid en de gelijkheid van man en vrouw had gepredikt, bleek niet in staat om in zijn eigen gezin de vrede te handhaven. Terwijl hij stervende was in het stationswachtershuisje in Astapovo, arriveerde zijn vrouw Sofja Tolstaja daar, maar zij werd door de vele Tolstojanen, die haar de schuld gaven van de huwelijksproblemen, niet toegelaten bij haar stervende man.

.....

De Waterburcht

van mottekasteel naar archeologisch monument

Een luchtfoto uit 1935 liet voor het eerst duidelijk zien dat op deze plek een kasteel heeft gestaan. Een mottekasteel, ofwel een kasteel op een opgeworpen heuvel.

Diana Spiekhout is geboren en getogen in Eelde en promoveerde op het onderwerp *Middeleeuwse kastelen van het Oversticht*. Zij deed onderzoek naar de Waterburcht en vertelt hierover in het filmportret dat je op Shary kunt bekijken op je telefoon.

De bewoners van de Waterburcht waren waarschijnlijk de schulten of schouten van Eelde. Zij spraken in de dertiende en veertiende eeuw recht in dit deel van Drenthe.

Waarschijnlijk heeft het kasteel tot in de veertiende eeuw gefunctioneerd. Het was geen Disney-kasteel; eerder een grote houten toren op een heuvel met een palissade, een grote muur eromheen. Het stelsel van meerdere wallen en grachten laat zien dat het wel een belangrijk kasteel was, dat goed beschermd moest worden.

In 1646 werd op deze plek Havezate Therborch gebouwd. Op tekeningen is nog precies te zien waar deze Havezate met het koetshuis heeft gestaan. In 1799 werd het huis afgebroken.

De Nijveensterkolk-sluis

De Nijveensterkolksluis is voor een groot deel te danken aan de liefde voor watersport (ook vissen!) van Jan Evert Scholten .

Jan Evert Scholten

Jan Evert was de zoon van Willem Albert Scholten (1819-1892) die als jonge jongen vanuit Loenen met niets naar Groningen kwam. Daar werd hij Nederlands eerste landbouwindustrieel en multinational, met fabrieken waar onder andere aardappelzetmeel, strokarton en suikerstroop werden gemaakt.

Zijn zoon kwam uiteraard ook in het bedrijf, maar hij richtte zich meer op Groningen en haar inwoners. Hij liet bijvoorbeeld het Stadspark van Groningen aanleggen, investeerde in lokale bedrijven zoals Fongers rijwielen en organiseerde een wereldtentoonstelling.

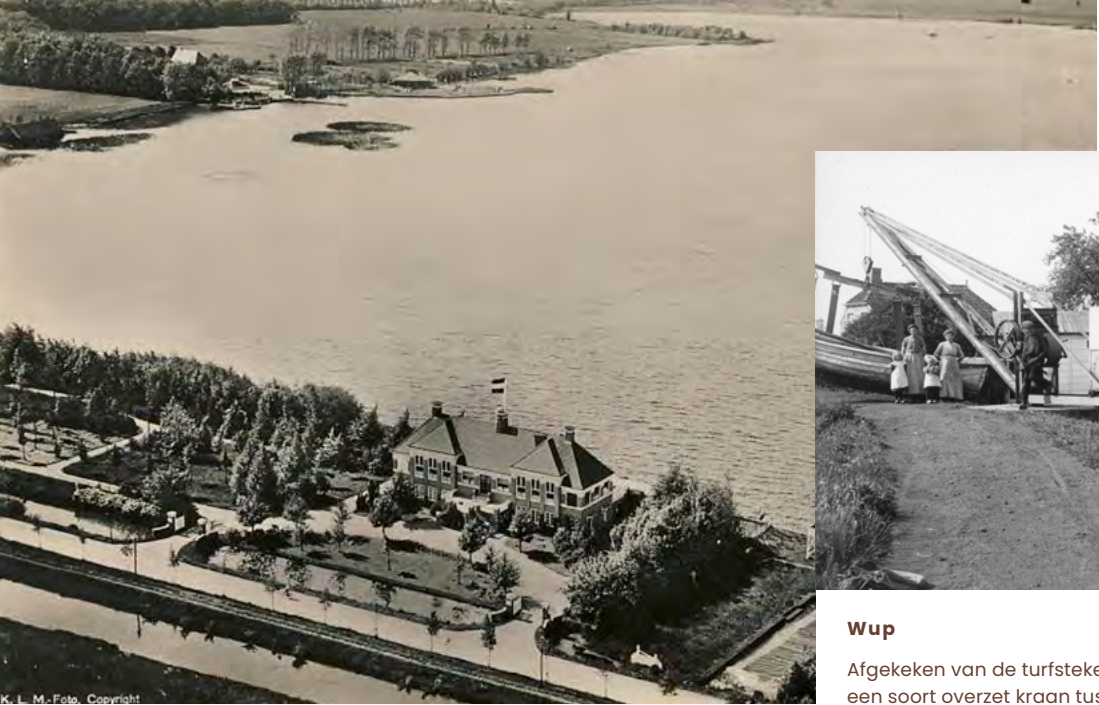
Hij was een groot liefhebber van watersporten en veel te vinden op en rond het Paterswoldsemeer. Hij liet de 'Kunstweg' aanleggen, de verbinding tussen Drenthe en Groningen, nu de Meerweg, bouwde de Paalkoepel in 1908, dat toen eigenlijk een theekoepel was en waar vrienden en familie op zondagen konden genieten van het uitzicht over het Paterswoldsemeer. Fameus was zijn uitgebreide wijnkelder onder de koepel. Vele vergaderingen vonden onder voorzitterschap van J.E. Scholten plaats in de theekoepel, mede dankzij die geweldige wijnkelder waar de voorzitter ondanks zijn strijd tegen alcoholmisbruik graag gebruik van maakte.

Hij richtte de Vereeniging Watersport Paterswolde op, inclusief een prachtige buitensociëteit.

Wup

Jan Evert Scholten vond het jammer dat het Paterswoldsemeer geen doorloop had naar een ander water, want hij wilde graag grote zeilwedstrijden kunnen organiseren, ook met boten van buitenaf. Afgekeken van de turfstekers liet hij rond 1911 een wip of wup bouwen, een overzetkraan tussen het Hoornsediep en het meer, waarmee boten overgetakeld konden worden. Maar de aanleg van de sluis maakt hij niet meer mee: pas zestien jaar later zorgde zijn schoonzoon mr. Hermannus Oving ervoor dat de Nijveensterkolksluis er kwam en in gebruik werd genomen, acht jaar na de dood van Scholten. De eerste boot die door de sluis voer was de Libelle, de boot van Oving en zijn vrouw Cato Oving-Scholten. De sluis is ontworpen op de lengte van dit schip.

de Paalkoepel

Wup

Afgekeken van de turfstekers liet hij een wip of wup bouwen, een soort overzet kraan tussen het Hoornsediep en het meer, hiermee konden boten uit het water worden getakeld en zo in het meer verder varen.

Sluis

De eerste boot die door de sluis voer was de Libelle, de boot van meester Oving en zijn vrouw Cato Oving – Scholten. De sluis is ontworpen op de lengte van dit schip.

De droom van
Scholten anno nu

Vereniging watersport Paterswolde

Met een overzetkraan kan het ook, maar
een sluisje is wel zo prettig!

Jaap Eden

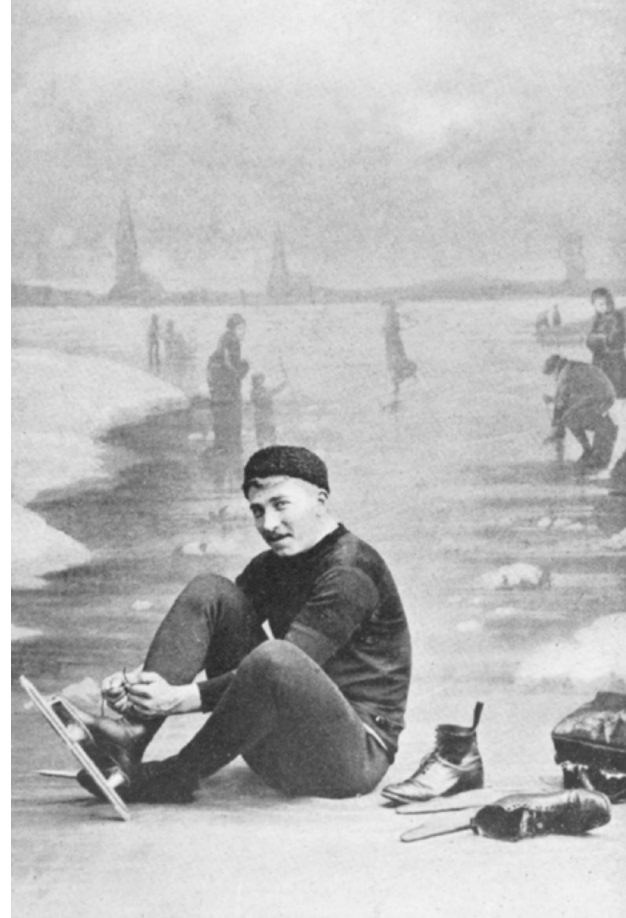
Het Paterswoldsemeer vormt de geluksverbinding tussen Drenthe en Groningen. Als je in Eelde-Paterswolde woont, heb je alles, vertelt een inwoner. Je hebt de stad Groningen om de hoek, prachtige bossen, heide en het Paterswoldsemeer! Wat een feest.

Het Neerwold

Zo'n vierhonderd jaar geleden was dat heel anders: er was nog helemaal geen meer waar je lekker op kon recreëren met je bootje. Het toenmalige Neerwold was bijna net zo spannend als Tolkiens Midden-Aarde: een ondoordringbaar veengebied met dichte moerasbossen in het beekdal van de Drentsche Aa. Veen van de beste kwaliteit, in de loop van honderden jaren ontstaan door de afwatering in de Kop van Drenthe. Rond 1740 kwamen Friese kolonisten naar het Neerwold. De veenarbeiders – verveners – groeven zo veel veen af (dat vervolgens als turf in de kachels van de Groningers verdween), dat er een meer ontstond: het Paterswoldsemeer.

Wereldrecord

Tot groot geluk van onder andere de in Groningen geboren Jaap Eden, die op 11 januari 1893 op het ijs van dat meer een wereldrecord op de 1500 meter reed. Met 2 minuten en 35 seconden was hij de snelste van de wereld!

Jaap Eden

11 januari 1893, Wereldrecord op de 1500 meter op het Paterswoldsemeer.

Stadspark

Tussen 1913 – 1926 liet Jan Evert Scholten samen met de Nederlandse architect, steden- en waterbouwkundige J.A. Mulock – Houwer het stadspark van Groningen (140 hectare groot) aanleggen op door hem geschonken grond.

Een openbaar park voor iedereen vrij toegankelijk, om te sporten en te ontspannen. Het park is voor en door de stadjsers aangelegd want als een soort werkverschaffing hebben vele werklozen geholpen met de bouw en aanleg van het park.

Helaas heeft Scholten de feestelijke opening op 19 mei 1926 niet zelf kunnen meemaken, hij overleed in 1918, maar hij heeft een geweldig eerbetoon gekregen in de vorm van een imposant monument aan de Concorsoan.

Jan Evert Scholten & J.A. Mulock-Houwer

Het Groninger Museum

Het Groninger Museum is een niet te missen gebouw. Het werd in 1874 opgericht en kreeg in 1894 een eigen onderkomen, in een neo-gotisch pand op de Praediniussingel 59 in de stad.

In 1987 kon, dankzij een enorme schenking van de Gasunie, worden gezocht naar een architect voor een nieuw gebouw. De Italiaanse 'postmoderne' architect Alesandro Mendini maakte het ontwerp van wat iedereen nu kent als het Groninger Museum, dat in 1994 door koningin Beatrix werd geopend. De trotse directeur destijds was Frans Haks, aangetreden in 1978 – hij werd in 1995 opgevolgd door de huidige algemeen directeur Andreas Bluhm.

De collectie van het museum is enorm en zeer divers, van de schilderijen van de Groninger kunstenaarsvereniging De Ploeg, tot postmodernistisch design, hedendaagse kunst, mode en fotografie en historische objecten die de geschiedenis van de stad en de provincie Groningen vertellen.

Badkat met guppy

Is een kunstwerk van de kinderbiennale

Colofon

Met dank aan

Hendrik Lanjouw en mevrouw Lanjouw, Peter Paul Schollemma, Erwin Winter, Melchior Leutscher, Donné Mathijssen, Pieter Battjes, Greet Battjes, Kees Andriessse, Tina Boes, Gerrit Boes, Diana Spiekhout, Lydeke van Dulmen – Krumpelman, Arend Kuiper, Gini Arends, Nico Harms, Ol Eel, Jur Eckhardt, Piet Arends, Theo Spek, Beno Hofman, De Paalkoepel, Michiel Hazenbroek, Jaap Veldhoen, Mark Witte, Cees de Groot, Sander den Broeder, Rik Elstgeest, Gerry Arling, Jelte Keur, eyefly, Arthur de Bruin, Kiemkr8, Drents archief, Gronings archief, Andre Brasse, Gerard ten Cate, RCMA, Klaas Tjassens, Anne ten Brink, Jim Klingers, Liesbeth Dijkstra, Henk Muller

Fotografie	zwart wit foto's: Drents Archief en Gronings Archief, kleur Anke Teunissen en Aerophoto Eelde Vele foto's uit het archief gemaakt door Johannes Gerhardus Kramer (1845 – 1903) Piet Kramer (1878 – 1952), Ol eel, Bas Meelker
Tekst	Anke Teunissen
Correctie	Nicole Sante, Ilone Hansman
Cover en lay-out	Karen Paalman, GetlosDesign.nl
Print	Veldhuis media

Filmportretten

Regie & research	Anke Teunissen
Camera	Jaap Veldhoen
Geluid	Mark Witte, Cees de Groot en Sander den Broeder
Montage	Michiel Hazenbroek
Muziek	Gerry Arling en Rik Elstgeest

Meanderen om De Groene As

Van het peed van onze Leeksmas Mannenwerf

